Kun je deze mail niet goed lezen? Bekijk het online in je browser.

Nieuwsbrief februari 2022

Start 2e fase ZON

Het jaar 2022 is begonnen en dat betekent dat ook de tweede fase (2022-2027) van het ZON-programma is begonnen. Tegelijkertijd ronden we de komende tijd de eerste fase formeel af.

Met de start van de tweede fase geven we een nieuwe impuls aan de bestrijding van de droogte en het klimaatbestendig maken van de regio. Om echt te kunnen starten met de tweede fase moet er nog een aantal zaken worden geregeld. Dat begint zodra de minister de handtekening heeft gezet en het rijk de regeling (SPUK) openstelt. Daarna kan de kassier (provincie Overijssel) namens alle partners een aanvraag doen om de rijksbijdrage van €50 miljoen beschikbaar te stellen. Zodra de beschikking binnen is stelt de kassier voor ZON de regeling open. Vervolgens kunnen alle deelnemers een aanvraag doen voor de bijdrage zoals afgesproken in de bestuursovereenkomst. Vanuit het programmabureau gaan wij dit ondersteunen door alle partners een vooraf ingevulde aanvraag toe te sturen die dan als bijlage kan worden meegestuurd bij de aanvraag.

De verwachting was dat het medio februari al zover zou zijn. Helaas heeft het ministerie een fout gemaakt waardoor de rijksmiddelen pas beschikbaar komen bij de voorjaarsnota in juni. Degenen die nu al in de startblokken staan om te starten met de tweede fase hoeven echter niet te wachten op deze afhandeling, want met het Rijk en de kassier is afgesproken dat bestedingen met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2022 kunnen worden gedeclareerd.

In 2022 ronden we ook de eerste fase ZON (2016-2021) formeel af. Dit betekent dat alle partners de einddeclaratie de komende weken moeten indienen en we een eindverantwoording opstellen voor het Rijk en het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO). Voor een paar onderdelen is vanwege bijzondere omstandigheden een uitzondering gemaakt, zij hebben verlenging gekregen en krijgen nog iets langer de tijd om alles af te ronden. Uiteraard zal er ook een evaluatie plaatsvinden om te leren van de resultaten van de eerste fase.

Programmacoördinator ZON
Wim Wassink

Onderwerpen nieuwsbrief

- Symposium en bestuurlijke ondertekening
- Project in het Zonnetje: Cresentpark
- Interview met Nettie Aarnink: Samen slim omgaan met water
- Terugblik webinar Droogtegevoeligheidskaarten
- Agenda

Symposium en bestuurlijke ondertekening

Afgelopen november was het ZON-symposium die in teken stond van het nieuwe werkprogramma en bestuursovereenkomst "Wel goed water vasthouden!" Samen met ruim 75 aanwezige bestuurders, ambtenaren en geïnteresseerden werden ideeën uitgewisseld over hoe we met het klimaat om kunnen gaan en wat droogte nu eigenlijk betekent in onze regio. Met als uitgangspunt: het verbeteren van de balans in het watersysteem.

De ochtend stond in teken van een terugblik op de eerste fase. Minister Visser kon helaas niet komen, maar ze had een filmpje opgenomen met de boodschap dat we Nederland moeten aanpassen aan de veranderende klimaatomstandigheden, waarbij we naar beide extremen moeten kijken: de natte en droge extremen.

Vervolgens gingen we met vier bestuurders in gesprek. De kern uit deze gesprekken was vooral dat samenwerking ervoor zorgt dat een project slaagt. Dit werd breed herkend door de bestuurders uit verschillende gebieden. Tijdens de discussie werden ook filmpjes van projecten getoond, deze kunt u hier terugvinden: link naar filmpjes.

Net voor de pauze was het podium voor René Didde, schrijver van het boek "Nederland Droogteland". René Didde deed waar hij goed in is als journalist: met prikkelende stellingen en voorbeelden van droogtemaatregelen zorgde hij voor een leuke discussie. Vooral de stelling over een strikter ruimtelijkeordeningsbeleid zorgde voor reuring in de zaal.

De middag stond in teken van de komende zes jaar. Peter Kuipers Munneke, klimaatwetenschapper, sprak in een helder overzicht over klimaatverandering, hoe we deze kunnen beïnvloeden en de mogelijke toekomstige klimaatscenario's.

Ons programma ZON is onderdeel van het Nationale Deltaprogramma. Het was daarom mooi dat de Deltacommissaris daarbij aanwezig was. Hij ging vooral in op dat het bodem- en watersysteem sturend zou moeten zijn voor de ruimtelijke inrichting. De middag eindigde met de ondertekening met 67 partners van de bestuursovereenkomst ZON. Hiermee spreken partners in de Regio Oost af om de komende zes jaar 200 miljoen euro te gaan investeren in maatregelen om weerbaarder te worden tegen watertekort en extreem weer.

Project in het Zonnetje: Cresentpark

Samen met het ministerie van I&W bezochten we het Cresentpark in Harderwijk. Hier zagen we een mooi voorbeeld van klimaatbestendig wonen, waar we als ZON financieel ook een bijdrage aan konden leveren.

Koppelen van opgaven
In de wijk Drielanden van Harderwijk is het deelplan Harderweide ingericht op klimaatbestendig wonen. Op het terrein dat tegen de A28 ligt is in het verleden nooit gebouwd omdat dit een drassig gebied is en een te hoge geluidsdruk heeft voor de functie wonen. Het is nu een park geworden waar bewoners kunnen recreëren. Er is een hondenstrandje met speeltoestellen waar kinderen naar hartenlust kunnen spelen en het park is uitgestrekt genoeg om te kunnen wandelen.

Kleinere bergingsvijver
Vanaf het begin is er aandacht geweest voor voldoende bufferruimte bij piekbelasting, maar de afgelopen jaren hebben bij zowel gemeente als waterschap Vallei en Veluwe ook voor het besef gezorgd dat er rekening gehouden moet worden met de effecten van langdurige droge periodes. Dit laatste zorgt voor zakking van de grondwaterstand, waardoor de aanvoer van water via de singelstructuur stagneert. Voor de waterkwaliteit is het belangrijk dat er steeds weer water aangevoerd wordt. Daarom is het oorspronkelijke wateroppervlak van de bergingsvijver uiteindelijk verkleind en lintvormig ontworpen. Dit zorgt voor meer verversing van water. Daarnaast wordt door een geautomatiseerde stuw de waterbufferende werking optimaal benut.

Infiltratie van regenwater
Regenwater wordt geïnfiltreerd door het gebruik van wadi's en infiltratie- en transportriolen. Uitgangspunt is dat voor deze deelgebieden 95 procent van het hemelwater in het gebied wordt vastgehouden of afgevoerd via infiltratie/oppervlaktewater.

Drie soorten water
Wat in dit project bijzonder is, is dat er in dit gebied drie soorten wateren samen komen: lokaal regen en -kwelwater uit de wijk, beekwater als afwatering van agrarisch gebied tussen Harderwijk en Ermelo en incidenteel overstortend rioolwater uit de woonwijk van ca. 4.500 woningen. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat de twee laatstgenoemde waterstormen ook in de bergingsvijver zouden uitkomen. Maar om een goede waterkwaliteit te houden, zijn deze ontvlecht van elkaar, wat zorgt voor een bijzonder beeld in het park.

Voor het symposium hebben we ook een filmpje laten maken over het Cresentpark, deze kunt u hier vinden: YouTube

---

Interview met Nettie Aarnink

Samen slim omgaan met water

"We willen samen met bewoners en ook boeren in een gebied ontdekken wat de beste aanpak is voor het klimaatbestendig maken van het watersysteem in een gebied." Nettie Aarnink benadrukt herhaaldelijk het belang van samenwerking.

Zij is lid van het Dagelijks Bestuur bij Waterschap Vechtstromen en heeft de opgave voor voldoende water in haar portefeuille, naast waterkwaliteit en internationale samenwerking. Vanuit haar functie is zij lid van het RBO Rijn-Oost. Zij is betrokken bij het tweede ZON-werkprogramma 2022-2027 en haar handtekening staat ook onder de bestuursovereenkomst over de ZON van november 2021. Nettie Aarnink ziet zowel in haar woonomgeving als in haar werk als bestuurder de effecten van droogte:
"Ik woon vlakbij het Agelerbroek, een heel mooi gebied. Het is één van de laatste echt in goede staat verkerende broekbossen, erg nat, met stukjes moeras en ingesloten graslandjes. De bomen hebben er luchtwortels, daardoor lijkt het een beetje op tropisch bos. Een heel bijzondere ervaring voor mij was dat ik er tijdens het extreem droge jaar 2018 plots gewoon doorheen kon lopen zonder natte voeten te krijgen."

"Het effect van droogte is overal in het gebied van Vechtstromen zichtbaar. Dat weet ook iedereen. Vroeger werd droogte vooral als natuurprobleem gezien, dat is nu wel anders. In 2018, 2019 en 2020 zijn hele beeksystemen langdurig drooggevallen. Die droogte heeft iedereen gealarmeerd. Ook boeren bellen ons nu vaak met vragen over droogte. Dat biedt een kans, want we hebben alle grondgebruikers, dus ook de boeren, hard nodig om de problemen aan te pakken."

Gebiedsaanpak
Nettie Aarnink is een warm pleitbezorger van een gebiedsaanpak: "Ik zie graag dat boeren in een gebied de koppen bij elkaar steken. Het waterschap kan niet voor ieder gebied alle oplossingen bedenken. Boeren zullen zelf moeten nadenken over het water in hun gebied. Zodat ze leren hoe slim om te gaan met water. Je kan niet aan het waterschap vragen: regel voldoende water. Dat kunnen wij niet, 60% van ons gebied heeft geen aanvoer van water vanuit het hoofdwatersysteem. Daar moet je het doen met het water wat jaarrond beschikbaar is. Hoeveel hou je vast en hoeveel laat je weglopen?

De crux is dat we gezamenlijk tot oplossingen komen. Dat we samen met de landbouw, de natuurbeheerders en de grondeigenaren leren hoe we met elk gebied kunnen omgaan. Samen praktijkproeven en onderzoeken opzetten, zodat we proefondervindelijk ontdekken wat wel en wat niet werkt in een gebied. Zo komen we tot slimme watersystemen. Dat vraagt om technische maatregelen, zoals slimme stuwtjes, maar soms ook aanpassing in het landgebruik. Bijvoorbeeld accepteren dat je in een nat beekdal geen aardappelen kunt telen, maar andere gewassen. En beseffen dat we zuinig moeten zijn met water."

Bas Worm, strategisch adviseur watersysteem van het waterschap, vult aan: "Je moet in een gebied ook kijken wat er wel en niet kan. Bijvoorbeeld in een gebied bovenop een stuwwal of juist onderaan, dat zijn wat natuurlijke kenmerken betreft heel verschillende gebieden. Aanpassen van het watersysteem en adapteren van functies zullen helpen, maar we zullen ook moeten accepteren dat niet alles altijd en overal kan. De basis is dat we samen gaan werken aan een grotere zelfvoorzienendheid. Een goed voorbeeld daarvan is het programma 'Haarvaten op peil' om samen met de grondgebruikers water langer vast te houden in de bovenlopen van ons watersysteem." Nettie Aarnink: het adagium is daar: "Hoog beginnen is laag winnen. In het programma werken we met onze partners aan een klimaatrobuust systeem. Dat geldt voor de grotere wateren, maar ook voor de kleine boerensloten."

Watersysteem met veerkracht
Hoe gaat zo'n klimaatrobuust watersysteem eruit zien, als het gerealiseerd is?
Nettie Aarnink: "In essentie is het een systeem dat veerkracht heeft, tegen een stootje kan. In droge én in natte omstandigheden. Een systeem met een stabiel evenwicht, in tegenstelling tot het labiele, statische evenwicht dat we nu vaak hebben (zie kader). We zien dan prachtige rivieren, beekdalen met een hoge biodiversiteit en brede randen die ook werken als natuurlijke waterberging, klimaatbuffers en in rond Natura2000-gebieden, haarvaten die water vasthouden."

Maar wanneer is een watersysteem klimaatrobuust genoeg? Hoe bepaal je dat? Kijk je bijvoorbeeld naar de mate van aanvulling van het grondwater, of naar de grondwaterstand, of naar een combinatie?
Bas Worm: "Er loopt een discussie of we normen moeten gaan stellen voor droogte. Op nationaal niveau hebben we normen gesteld voor wateroverlast. Als je alleen normen hebt voor te natte omstandigheden maar niet voor te droge omstandigheden dan verliest in de praktijk te droog het altijd van te nat."
Nettie Aarnink: "Misschien moeten we die normen per gebied bepalen. We willen normen stellen om een robuust systeem te krijgen, niet om gebruikers dwars te zitten. Normen moeten we gezamenlijk bepalen. Water is heel belangrijk voor de leefomgeving van de mensen die in een gebied wonen, werken en recreëren."
In voorbeeldprojecten zoekt het waterschap naar die robuuste systemen. In de afgelopen jaren is een flink aantal projecten gerealiseerd. Op dit moment lopen er droogtepilots in Breklenkamp en Weijerswold. Breklenkamp is een gebied zonder wateraanvoer van buiten, Weijerswold met wateraanvoer.
Nettie Aarnink: "We kijken daar samen met inwoners en boeren naar het peilbeheer, gebruik van mest, draagkracht van de bodem, het laten weglopen van water en andere vraagstukken die een rol spelen. Over twee jaar willen we hebben ontdekt wat de beste aanpak en het ideale waterpeil voor dit gebied is. Samenwerking is daarvoor heel belangrijk."

Hoe staan de boeren tegenover de veranderingen in het watersysteem?
"Bij boeren is er veel verschil in hoe ze daar tegenover staan. Er is bij veel boeren best draagvlak voor een kleinschaliger bedrijfsopzet. Niet plankgas omhoog met de productie, maar meer verbreding. Als er maar een goede boterham mee te verdienen valt. We gaan wat dat betreft een betere tijd tegemoet, er liggen veel kansen om die veranderingen te koppelen. Een voorbeeld is het verondiepen van beken. Daar zal er vaker land langs de beken onderlopen. Daar zal je dan de teelt moeten aanpassen, bijvoorbeeld naar hooilandbeheer. Mogelijk met een vergoeding voor de boer (groen-blauwe diensten). Niet iedereen is hier op dit moment toe bereid, maar sommigen wel. Er komt meer ruimte."

Samenwerking tussen overheden
Nettie Aarnink benadrukt het belang van het combineren van transities, zoals zoetwatervoorziening met stikstofproblemen, klimaat, landbouw en waterkwaliteit: "Ik hoop dat we daar als overheden slim kunnen samenwerken. Het RBO Rijn-Oost is daarvoor een platform. Maar het is niet het enige. We zien elkaar als bestuurders best vaak, er is bijvoorbeeld een portefeuillehoudersoverleg met collega's van naburige waterschappen, een drinkwateroverleg met waterbeheerders in Overijssel en een watertafel in de provincie Drenthe. In die overleggen kun je tot verdieping komen, kennis delen en snelheid maken. Eén van de uitdagingen is om het grondwaterverhaal body te geven. Maar ook om te bespreken wat gebiedsgericht werken precies is en wat daarbij bottlenecks zijn. Dat wordt nog een hele klus met het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de stikstofaanpak, klimaat en meer. Wij kijken nu hoe we dit bij elkaar kunnen brengen. Dat is een zaak voor alle overheden en hun partnerorganisaties."
"Een enorme verdienste van Rijn-Oost is dat we de Zandgronden Oost en Zuid (DHZ) op de nationale agenda hebben gekregen. Dat we bij de Droogtetafel als gemeenschappelijke hoge zandgronden opereerden was ook winst. Nu moeten we aan de slag om er daadwerkelijk uitvoering aan te geven."

Terugblik: webinar Droogtegevoeligheidskaarten

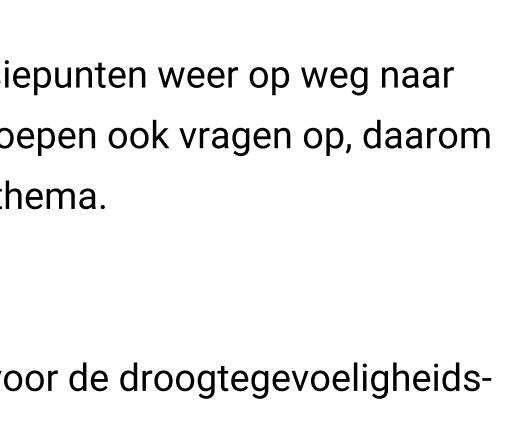

De afgelopen drie jaar hebben we als ZON gewerkt aan het maken van kaarten die de effecten van droogte laten zien in regio Oost. Dit hebben we gedaan door qua oppervlakte naar de grootste grondgebruiker te kijken: namelijk de landbouw. De kaarten geven inzicht in de waterbeschikbaarheid in onze regio, echter geven deze kaarten ook discussiepunten weer op weg naar 2050 en voor welke keuzes we staan. Deze kaarten roepen ook vragen op, daarom organiseerden we in november een webinar over dit thema.

Droogtegevoeligheidskaarten
De webinar werd door Teun Spek ingeleid. De basis voor de droogtegevoeligheidskaarten zijn de naar 25 x25m neergeschaalde kaarten van het Landelijk Hydrologisch Model (LHM). Deze data zijn eerst gevalideerd met behulp van grondwaterstandsmetingen. Met de Waterwijzer Landbouw zijn de effecten van droogte op de landbouw berekend. Tijdens de webinar liet Teun zien hoe de droogtegevoeligheidskaarten opgebouwd zijn en welke keuzes en berekeningen achter de kaarten zitten. Een van zijn conclusies is dat het verhaal van de kaarten belangrijk is. Je hebt kennis nodig om de kaarten goed te interpreteren, daarom is ervoor gekozen om het beheer van de kaarten bij de waterschappen neer te leggen. De kaarten zullen in pdf-vorm op de website van ZON ter beschikking gesteld worden. Voor gedetailleerdere informatie kan contact opgenomen worden met uw waterschap.

Pitches van de waterschappen
De vier betrokken waterschappen in onze regio hielden elk een korte pitch over hoe zij naar de kaarten keken en wat zij verwachten ermee te gaan doen. De pitches waren in twee categorieën in te delen: als eerste de waterschappen die de kaarten willen gebruiken in gebiedsprocessen en ten tweede op strategisch niveau. Verschillen tussen waterschappen werden hier ook zichtbaar, dat komt bijvoorbeeld doordat het LHM niet overal even goed op orde is, bijvoorbeeld bij de Veluwe.

Een punt dat bij waterschap Vallei en Veluwe naar voren komt is dat er bij effectberekening gewerkt wordt met gemiddelden, daardoor verlies je veel informatie. De vragen hierbij zijn eigenlijk: kan je niet beter kijken naar individuele jaren en hoe groot is de kans dat een bepaald droog of nat jaar optreedt? Waterschap Drents Overijsselse Delta heeft goede grondwaterinformatie, zij kunnen de kaarten gebruiken in gebiedsprocessen. Een punt dat hier naar voren komt is: hoe neem je wateroverlast mee in de analyse van deze kaarten? Als ZON nemen we dit punt mee en kijken we hoe we dit bij de huidige kaarten kunnen toevoegen. Bij waterschap Vechtstromen kwam naar voren hoe je van deze stap naar handelingsperspectief komt. Uit de discussie blijkt dat daar verder op ingezoomd moet worden.

De tweede categorie gaat meer over het gebruik van de kaarten op strategisch niveau, omdat je met de kaarten geen voorspellingen kunt doen in de toekomst. Uit de pitch van waterschap Rijn en IJssel kwam naar voren dat we nu vooral kijken naar hoe het watersysteem werkt en proberen het huidig gebruik daarbij vast te houden. Maar eigenlijk zou je dit moeten omdraaien: wat zou met het veranderende klimaat het meest optimale gebruik zijn? En hoe moet je daarop het watersysteem aanpassen?

Hoe nu verder?
Met de werkgroep ZON zullen we kijken naar hoe we deze punten kunnen oppakken om het proces van waterbeschikbaarheid verder te brengen en hoe we deze kaarten op een strategisch niveau nog beter kunnen inzetten.

Agenda

Symposium 'Droogte in de zandgebieden van Nederland: van onderzoek naar praktijk'
10 maart 2022 / 14:00 - 16:30
Tijdens het symposium bieden we u inzicht in de bevindingen op het vlak van droogte en het bodem-water-systeem, de land- en tuinbouw en natte natuurgebieden. We gaan gesprekken voeren met beleidsmakers en belanghebbenden vanuit waterschappen, provincies, het Rijk, de land- en tuinbouw, industrie, natuurbeheerders en waterbedrijven. Wat doen ze nu al, wat gaan ze binnenkort doen en wat verwachten ze van elkaar inzake een betere omgang met droogte? Aanmelden kan via dit formulier.

Week van de toekomst: "Weer of geen weer?"
24 maart 2022 / 15:00
Zijn vakantieparken klaar voor de gevolgen van klimaatverandering? Hoe richt je een vakantiepark in, zodat deze is voorbereid op hitte, droogte en natte voeten? Er zijn kansen voor de omgeving als er samengewerkt wordt.

Park van de Toekomst (organiseert een online sessie over klimaatadaptatie op vakantieparken. In interactieve deelsessies ga je aan de slag met oplossingen, samenwerkingen en (financiële) kansen voor klimaatadaptatie op het park en in de omgeving. Samen voor een klimaatrobuuste Veluwe!
Aanmelden kan via: www.weekvandetoekomst.nl.

Bestuurlijke ondertekening "Haarvaten op Peil"
13 april 2022
Waterschap Vechtstromen, Waterschap Drents Overijsselse Delta, provincie Overijssel en de Overijsselse TBO's werken gezamenlijk in een aantal focusgebieden gebiedsgericht en concreet aan droogtebestrijding.

Wie zijn wij?

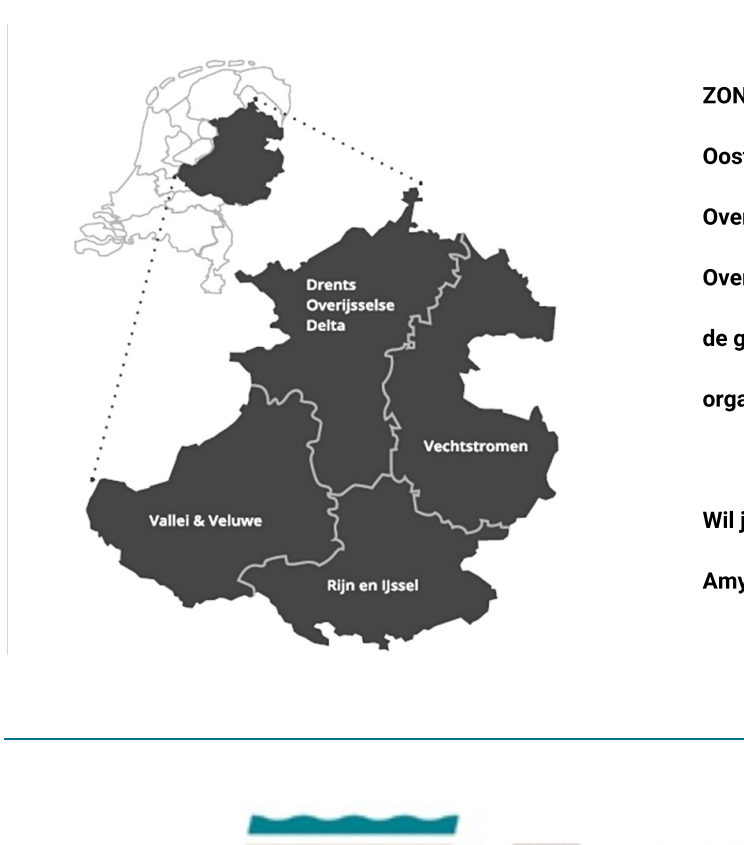

ZON is een programma van het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-Oost en is een samenwerkingsverband tussen de provincies Overijssel, Drenthe, Gelderland, Utrecht, de waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel, Vechtstromen, Vallei en Veluwe, de gemeenten in Rijn-Oost, LTO-Noord, de terreinbeherende organisaties en de drinkwaterbedrijven.

Wil je weten wat we doen? Kijk op onze website of mail naar Amy Maduro: amy@zoetwatervoorzieningoostnederland.nl

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

Copyright © 2022

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}
Wil je geen nieuwsbrief meer van ons ontvangen? Meld je hier af.
Aan deze nieuwsbrief kunnen geen rechten worden ontleend.